

TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ, DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSLERİ ARACILIĞIYLA DİNİ ÇOĞULCULUK DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ AÇISINDAN, İLK ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN MANEVİ GELİŞİMİNİ NE ÖLÇÜDE ETKİLEMEKTEDİR?

Barış TÜZÜNER¹

Öz

Bu makale, Türk Milli Eğitim sisteminin, dini çoğulculuk açısından ilk ergenlik dönemindeki bireylerin manevi gelişimine yönelik oynadığı rolü, Batı perspektifinden değerlendirmeye çalışacaktır. Bu çalışma, ilgili bakanlığın, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin müfredatında zaman zaman değişikliklere karar vermesinin ne gibi sonuçlara neden olabileceğini konu edinmektedir. Bu kararın çocukların hayatlarının geri kalanında nasıl bir etkiye sahip olacağını anlamaya çalışacaktır. Bunlara ek olarak çalışmada, düşünce özgürlüğü ve demokrasi arasındaki hem olumlu hem de olumsuz korelasyonları dini çoğulculuk açısından değerlendirecektir. Son olarak Post modern dönemde, Türk Milli Eğitim sisteminin ilk ergenlik dönemindeki bireylerin, dinsel çoğulculuk açısından tutumlarını yaratmada ve bunlara katkıda bulunmada önemli bir etkisinin olduğunu ifade ederek sona erecektir.

Anahtar Kelimeler; Din, Eğitim, Çoğulculuk, Gelişim

Abstract

This paper will attempt to evaluate the significant role that the Turkish National Education system plays towards the development of adolescence's mindset in terms of religious pluralism, from a western perspective. The paper will explore the impact of government legislation in relation to topics taught within schools: for example, if schools reduce the number of religious and ethical lessons. The paper, therefore, seeks to understand if and how this decision may influence children for the rest of their life. The paper will also assess both positive and negative correlations between freedom of thought and democracy in terms of religious pluralism. The paper will conclude by making clear that the Turkish National Education system has a significant effect on creating and contributing to the children's attitudes in terms of religious pluralism in the postmodern era.

Keywords: Religion, Education, Pluralism, Development

GİRİŞ

¹ Öğr. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye
baris.tuzuner@erdogan.edu.tr <https://orcid.org/0000-0001-8167-3204>

Geleneksel eğitim sistemi, Osmanlı Devleti boyunca, ekseriyetle dini müfredata dayalıydı. Bu okulların en önemli destekçileri ise vakıflar ve hayırsever vatandaşlardı. Bunun doğal bir sonucu olarak eğitim kurumları, vakıfların etkili olduğu bir yönetim modeline sahipti. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nde günümüzdeki hali ile mukayese edildiğinde sistemli ve çağdaş bir milli eğitim modelinden bahsetmek zordur. Bu durumun böyle olmasının arkasında ayrıca dönemin iktisadi, idari ve demografik yapısının da oldukça etkili olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra modern anlamda gelişmeye başlayan eğitim kurumları, direkt olarak devletin yönlendirmesine rağmen profesyonellik kazanamamıştır. Bunun temel nedeni, ülkenin Osmanlı eğitim modelinden yeni hükümetin inkılapları doğrultusunda hazırlanan eğitim modeline geçiş sürecinde, bu iki yaklaşımın arasındaki köklü değişimin tam ortasında olması bu durumun temel nedenlerinden biri olarak söylenebilir. "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin siyasi, sosyal, ekonomik yapısı ve benimsediği ideoloji de Türk eğitim sisteminin üzerine oturacağı ilkeleri, bir başka ifadeyle felsefesini belirleyecektir. Bu düşünce doğrultusunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları, 1920'lerde toplum yapısını modernize edecek ve ihtiyaçlarını karşılayacak, yenilikçi eğitim sistemini hayata geçirmeyi amaçlamışlardır." (YILMAZ 2013, p.1436).

Geleneksel eğitim sisteminden uzaklaşan yeni Türkiye'nin yöneticileri, nasıl bir eğitim modelinin oluşturulması gerektiğini ulusal bir gündem maddesi olarak kabul etmiş ve eğitimde devletçi ve merkezi bir yönetim yapısı benimsemiştir. Bu bağlamda, Türk siyasetçiler, Türk eğitim sistemini modernize etmek için dünyanın muhtelif bölgelerinden bazı eğitim uzmanlarını Türkiye'ye davet etmiştir. Bu bağlamda *"Batılılaşma ve kalkınmanın zoruyla Cumhuriyetin ilanından sonra gelişmiş ülkeleri taklit etme ve yabancı uzmanlardan yararlanma yöntemleri benimsenmiştir"* (Keskin 2014, s.229).

Yeni kurulan Türkiye'nin eğitim işlerini yürütmek için Maarif Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığı) 1924 yılında kurulmuştur. Bu bakanlık, ilköğretim, ortaöğretim, kültür dairesi ve istatistikî bilgi dairesi olmak üzere dört temel birimden oluşmaktadır. (Çağlar 2014, s.27). Bakanlığın genel yapısı pek çok değişikliğe rağmen merkez teşkilatı ve taşra teşkilatı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. 1973 yılında yayınlanan Milli Eğitim Temel Kanununa göre Türk eğitim sistemi örgün eğitim ve açıktan eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim ve yükseköğretimden oluşurken, açıktan eğitim, özellikle örgün eğitime katılamayan kişilere örneğin yaşlıların, gelişimlerine katkıda bulunmaları için fırsatlar sunmaktadır (Tanrıverdi 2011, s. 6).

Okul Öncesi Eğitim, 4-6 yaş grubu çocuklara eğitim ve öğretim veren, onların fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerine planlı bir ortamda katkı sağlayan ve onları ilköğretime hazırlayan bir eğitim bölümüdür. Bu okullar, anaokulu, kreş gibi hitap ettiği yaşlar ve eğitim şekillerine göre farklı isimlendirmeler almıştır. İlkokul, 6-10 yaş arası çocukları kapsayan 4yıllık zorunlu bir eğitimi kapsamaktadır. Özel okullar dışında bu

temel eğitim ücretsizdir. Öğrencilere temel bilişsel ve sosyal beceriler ilk 4 yıl boyunca kazandırılır ve bu becerilerin kazanılıp kazanılmadığı sınıf öğretmenleri tarafından kontrol edilir. Sınıf öğretmenleri bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimleri birlikte takip eden çok yönlü bir uzmanlığa sahip öğretmenlerdir. Ortaokullarda ise öğretmenler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi veya Matematik dersi gibi spesifik alanlarda yetişmiş ve ilgili derslere göre uzmanlaşmışlardır. (Tanrıverdi 2011, s. 7-8).

Yukarıda belirtilen modern Türk eğitim sistemine göre ortaokullarda ve ayrıca liselerde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri zorunludur. Bu zorunlu derslerin içeriği Sünni İslam modeline dayanmaktadır. Bu müfredatın amacı, Sünni inanç geleneğine inanan nitelikli bireyler yetiştirmektir (Çağlar 2014, s.44). Bu durum, Alevi veya Şii aileler çoğu zaman okullardaki zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin içeriğinden şikâyet etmelerine neden olmaktadır. Bununla beraber, ateist aileler ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin yerine bambaşka içeriklere sahip ve tamamen pozitif bilimlere dayanan derslerin açılmasını talep etmektedirler. Bu bağlamda, günümüz Türkiye'sinde bütün bu farklı talepleri karşılayabilecek zorunlu ortak bir eğitim sistemi kurmak oldukça güçtür.

Demokrasi ve Düşünce Özgürlüğü

Demokrasi, en basit ifade ile tüm vatandaşların eşit haklara sahip olduğu bir yönetim biçimi şeklinde tanımlanabilir. Mezkûr kavramın antik Yunana uzanan kadim bir geçmişi bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile, Demokrasi, insanların, birbirlerinin sorunlarını çözmek için birlikte çalıştıkları "birlikte yaşama, birleşik, iletişim temelli deneyim tarzı" olarak tanımlanabilir (Bruno 2010, s.4). Bununla beraber, özgürlüğün ise hareket etme gücü veya hakkı olarak tanımlandığını ve bu doğrultuda İsteyenin istediği gibi düşünebildiği ve konuşabildiği bir yaşam tecrübesiyle ortaya çıkabildiğini söyleyebiliriz. Gerek Türkiye'de gerekse Avrupa ve Amerika'da hem siyasi hem de toplumsal olarak özgürlük kavramının çokça tartışıldığı bilinmekte ve bu doğrultuda Thomas Jefferson'ın dediği gibi:

"Doğa yasasına göre, tüm insanlar özgür doğarlar; herkes dünyaya kendi sahip olduğu öz kişiliği üzerinde hareket etme ve onu kendi iradesiyle kullanma özgürlüğünü de içeren bir hak ile gelir. Buna kişisel özgürlük denir ve ona doğanın Yazarı tarafından verilmiştir..." (Schwabach 2010, s.39).

Demokrasi ve özgürlük arasında uzlaşma sağlamak ise özellikle konu din eğitimi olduğunda sanıldığı kadar kolay değildir. Kişiler bireysel özgürlükleri açısından herhangi bir dini öğrenmek isteyebilir veya öğrenmemeyi seçebilir. Buna karşın, demokrasi ise, halkın çoğunluğunun kararına göre hareket etmek zorundadır. Bu nedenle kozmopolit ve çoğulcu bir ülke olan Türkiye'de tüm vatandaşların isteklerine hizmet eden bir eğitim sistemi geliştirmek neredeyse imkansızdır. Bütün bu olumsuzlukların yanında, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretiminde iki temel amaç ileri sürmüştür. Birincisi, kültürünün ve değerlerinin farkında olan bir nesil yetiştirmektir. İkincisi, bağınazlığı önlemektir (Türkiye Anayasası 1982).

Din Eğitiminin Önemi

Yeni kurulan Türk hükümetinin İslami köktencilikle ilgili endişeleri vardır ve bu endişeleri gidermek için din eğitiminin değiştirilmesine dair adımlar atılmıştır. (YILMAZ (2013, s.1436). Bu bağlamda, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticilerine göre, klasik din öğretiminin okulda bir yeri olup olmadığı ve toplumun geneline nasıl katkı sağladığı tartışılmalıdır. Bununla birlikte, istenen toplumsal öğretim metodunu yakalamak da önemlidir. Çünkü, her ulusal eğitim sistemi, o topluma özgü değerleri içeren bir eğitim politikası ile istenilen insan modelini yetiştirmeyi amaçlar. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ile amaçlanan kazanımlardan bir tanesi de öğrencilerin kültürlerindeki farklılıkları anlamalarıdır. *"Dinin nihai amacı, ahlaki kanaatlere sahip, namuslu ve erdemli [ve] yüksek hümanist fikirlerin taşıyıcısı olan bir birey yetiştirmektir"* (Askarova 2007, s.34). *"Bu bağlamda, eğitimin amacı iki yönlüdür: toplumsal normları, değerleri, yapıları ve süreçleri oluşturmak ve bunları sürdürmek için topluma meydan okur ve reform yapar"* (Byrne 2014, s.8). Osmanlı devletinin son bulmasıyla beraber günümüzde, klasik din dersleri müfredatı evirilerek, tüm dünya dinlerini kapsayacak şekilde çoğulcu bir yapıya sahip din öğretimini hedefleyen bir yapıya dönüştürülmüştür denilebilir.

İlk Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim

Erken ergenlik dönemindeki zihinsel değişiklikler, aynı dönem içerisindeki diğer değişiklikler kadar dikkat çekici olmayabilir; ancak zihinsel gelişim de tıpkı fiziksel ve sosyal gelişim kadar önemlidir. "Diğer sanayi sonrası Avrupa toplumlarında olduğu gibi, ergenlik sosyal olarak bir sosyalleşme ve yetişkinliğe giriş için hazırlık dönemi olarak kabul edilmektedir" (Arnett 2011, s.291). Bu dönemde gençlerde düşünme, akıl yürütme ve öğrenme stili açısından ani değişimler gözlenmektedir. Bu dönemdeki gençler genellikle soyut fikirler üzerinde düşünmeye başlarlar. Küçük çocuklar, bunların gerçek olup olmadığına inanmak için bir şeyi görmek veya dokunmak isterken, gençler ise soyut fikirlere dair düşünmeye başlarlar.

Bu zihinsel gelişim sırasında, okullar onlara daha karmaşık düşünebilmeleri ve ileri düzey konular için uygulanabilir çözümler üretebilmeleri için fırsatlar sunar. Bu sayede gençler, önemli sorunlarla baş etme ve farklı görüş ve fikirleri değerlendirme konusunda daha becerikli ve donanımlı hale gelirler. Bu zihinsel değişimler onların duygusal yaşamlarını da etkilemiştir. Örneğin, muhakeme yeteneği, ebeveynlerine konuşma ve davranış biçimlerinde bazı değişikliklere neden olabilir. Ebeveynlerinin, yanıtlarını hazırlayabilmek için söylediklerini tahmin etmeye başlarlar. Bu dönemde gençler genellikle yetişkinlerin önerdiği hazır çözümleri reddeder ve kendi çözümlerini bulmayı tercih ederler. Onları yargılamadan yardım edebilen bir yetişkin modeli çok etkili olabilir. Bu gençler yetişkinlere saygı duyarlarsa, onların görüşlerine değer verirler. Soyut fikir ve değerler hakkında düşünmeye başladıklarında adalet ve eşitlik kavramlarına büyük önem verebilirler. Bu zihinsel değişiklikler, gençlerin nasıl bir kişiliğe sahip olmaları gerektiği hakkında düşünmelerini de sağlar. Bu süreç kimlik

oluşturma süreci olarak adlandırılır ve ergenlik döneminin en önemli süreçlerinden biridir.

Dini ve Kültürel Çoğulculuk

Çoğulculuk, çeşitli dini, etnik ve siyasi görüşlere ve yaşam tarzına sahip insanların bir arada yaşayabilecekleri bir fikir olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile *"kişilerin ve grupların çokluğunun tanınması"* denilebilir. (Lassman, 2011, s. 1). Çoğulcu ülkelerde insanlar, birlikte mutlu yaşayabilmek için farklı yollar ararlar. Bu demokratik yollar arama biçimi, Türkiye gibi çok farklı etnik yapılardan oluşan ülkelerin yönetimine olumlu katkı sağlayabilir. Dolayısıyla kardeşlik çatısı altında mutlu ve huzurlu yaşamı destekleyen en önemli fikirlerden birinin çoğulculuk olduğu söylenebilir.

Türkiye'de İslam, Hristiyanlık ve Musevilik gibi tamamen farklı dinlere inanan insanların olduğu gibi Şii ve Alevi gibi farklı İslami mezhepler müntesip insanlar da bulunmaktadır. Bu nedenle okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin nasıl olması gerektiği karmaşık bir konudur. Ana dini müfredat, çoğunluğu Sünni Müslüman nüfustan oluşan Türkiye'nin demografik yapısı nedeniyle İslam'ın Sünni yorumuna dayanmaktadır. Şii ve Alevi topluluğu, okul müfredatının uyarlanması için hükümete şikayetlerde bulunduğu bilinen bir realitedir. Bu bağlamda, Millî Eğitim Bakanlığı, bu toplulukların isteklerini de içeren yeni bir eğitim müfredatı geliştirmiştir denilebilir.

Sonuç

Türkiye'de din derslerine yönelik milli eğitim sisteminin çoğulcu düşünce açısından önemli bir rol oynadığı açıktır. Ancak ülkede var olan laiklik anlayışı ekseninde din dersi müfredatı yapmak oldukça güçtür. Bu bağlamda, Türk hükümeti, temel din eğitiminde ortak kültürel değerleri ve Ortadoğu'daki stratejik konumunu dikkate almak zorundadır. Buna ek olarak, öğrencilerin bilişsel gelişimine katkı sağlayan dindar sınıfa yönelik en kritik konu, onları aşırı radikal tutumlardan korumaktır.

Dini değerlerin, eğitim sisteminin içerisinde mevcudiyetini koruyarak çoğulculuk anlayışını sürdürmesini desteklemesi oldukça önemlidir. Bu açıdan çeşitliliği kabul etmek, birbirimizin kültürel mirasının daha iyi anlaşılmasına yol açacaktır. Bu anlamda, dini çoğulculuk, eğitim pratiği bağlamında daha geniş bir şekilde toplumu olumlu yönde etkileyebilecektir.

KAYNAKÇA

Arnett, JJ. (2011) *Adolescent Psychology Around the World*, Taylor and Francis, London.

Askarova, G. B. (2007). The religious and ethical education of students in a secular school. *Russian Education and Society*, 49, pp: 34- 46.

- Braspenning, M. (2010). An Exploration of Religious Education and its Importance for Moral Development in Children. *Social Cosmos* 1, 42-47 (2010).
- Bruno-Jofre, R, Johnston, JS, & Jover, G (2010) *Democracy and the Intersection of Religion and Traditions : The Reading of John Dewey's Understanding of Democracy and Education/ MQUP, Montreal.*
- Byrne, C. (2014) *Religion in Secular Education: What in Heaven's Name/ Are We Teaching Our Children? BRILL, Leiden.*
- Carr, A. (2015) *The Handbook of Child and Adolescent Clinical Psychology: A Contextual Approach, Taylor and Francis, Florence.*
- Çaglar, I. (2014) *From Symbolic Exile to Physical Exile: Turkey's Imam Hatip School the Emergence of a Conservative Counter-Elite/ and Its Knowledge Migration to Europe, Amsterdam University Press, Amsterdam.*
- Dede, & Baskan. (2011). Theoretical basis of comparative education and suggestion of a model: Comparative education council in Turkish education system. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 3536-3542.
- Keskin, Yusuf. (2014). *US Influence on the Education System in Turkey: An Analysis of Reports by American Education Specialists (Vol. 10).*
- Kezer, z. (2015) *Building Modern Turkey: State,, Space,, and Ideology in the Early Republic, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh PA.*
- Lassman, P. (2011) *Pluralism. Cambridge: Polity Press. Member of Parliament.* (1982) *Constitution of Turkey* https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf Accessed 13 th January, 2018
- Selcuk, Mualla, & Valk, John. (2012). Theoretical basis of comparative education and suggestion of a model: Comparative education council in Turkish education system. *10}(5), 443-454.*
- Schwabach, Aaron. (2010). *THOMAS JEFFERSON, SLAVERY, AND SLAVES. Thomas Jefferson Law Review,, 33{1), 1-61.* Tanriverdi, Melih. (2011) *Turkish National Education System*
[http://www.innovacreawork.com/sites/all/downloads/whatis/SP/ponencias/3.4.3Melih-Turkish National Education System.pdf](http://www.innovacreawork.com/sites/all/downloads/whatis/SP/ponencias/3.4.3Melih-Turkish%20National%20Education%20System.pdf) Accessed 5th January, 2018
- Tiyansan, Ediz. (2017) *Gu/en-linked schools under scrutiny in us*
<https://www.trtworld.com/americas/gulen-linked-schools-under-scrutiny-in-us-8750>
Accessed 8th January, 2018
- TRTWorld and agencies. (2016) *Turkish authorities apprehend senior Gu/en aide*

<https://www.trtworld.com/turkey/turkish-authorities-apprehend-senior-gulen-aide-2131>

Accessed 10 th January, 2018

YILMAZ, Zafer. (2013). EFFECTS OF IDEALISM AND REALISM ON THE DEVELOPMENT OF REPUBLICAN PERIOD TURKISH EDUCATIONAL SYSTEM. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 1435-1443.